

A helyi pénz számviteli elszámolása

Wickert Irén* – Szarvas Fekete Tibor*

Abstract **Accounting of local currency.** Today, with the appreciation of local interests the introduction of local money gains ground increasingly. Like money, local currency includes value measuring, circulating (exchanging) and payment functions, but—as it does not carry interests—it cannot fulfil the accumulating and property maintaining functions. As a mean of payment, local money can be compared rather to a voucher than to money in the classical sense, so it can not show up among the liquid assets in the accounting. The legislation of the emission and operation of local currency is only partially solved; there is no specific legislation or central guidance, which determinates the operation of the system in detail. The development of accounting regulations to the related records and settlements will be necessary.

Keywords local currency, accounting regulations, accounting settlements

1. Bevezetés

„A pénz az a tárgy, az a jószág, amely – mivel általánosan elfogadják – azonnal felhasználható bármely termék, szolgáltatás megvásárlására, adósság megfizetésére” (Horváth 2001, 4).

A főníciaiak jóvoltából időszámításunk előtti VII. századtól használ az emberiség egy része egységes pénzeket, amelyek formája, anyaga változatos megjelenítést hozott létre.

Az árupénz korszakától az aranypénz és a pénzhelyettesítő eszközökön át, a belső értékkel nem bíró pénz, a modern pénz megjelenéséig a pénz, mint olyan, megőrizte az értékmérő, a forgalmi, a fizetési és a felhalmozási funkcióit.

Az elmúlt időszakban gazdasági élet területén megjelent a saját kibocsátású utalványok helyi pénzként történő alkalmazása. Mindez felkeltette a pénzügyi szakma érdeklődését is.

A helyi pénz, mint fizetési eszköz, inkább utalványhoz hasonlítható, nem pedig a klasszikus értelemben vett pénzhez. Ma világszerte nagyjából 3000 különböző helyi pénz van forgalomban. Részben ezzel fizetnek az emberek, a közmunkások ebben kapják bérük egy részét, jelentős szerepe lehet a helyi kereskedelem fellendítésében, tehát a rendszer működik.

* Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar
E-mail: wickert.iren@ke.hu

2. A pénz

„A pénz az a tárgy, az a jószág, amely – mivel általánosan elfogadják – azonnal felhasználható bármely termék, szolgáltatás megvásárlására, adósság megfizetésére” (Horváth id. hely).

Klasszikus megközelítésben a pénz fogalmaként a technikai funkciókat sorolják fel. Technikai funkciók:

- forgalmi eszköz,
- fizetési eszköz,
- felhalmozási eszköz,
- általános értékmérő.

A pénz gazdasági szabályozó szerepét közgazdasági funkciónak nevezzük.

A pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény értelmében:

„2.§. **15. készpénz-helyettesítő fizetési eszköz:**

- a csekk,
- az elektronikus pénz,
- a pénzforgalmi szolgáltató és az ügyfél közötti keretszerződésben meghatározott olyan személyre szabott dolog vagy eljárás, amely lehetővé teszi az ügyfél számára a fizetési megbízás megtételét.

16. kis összegű készpénz-helyettesítő fizetési eszköz:

- kilencezer forintot meg nem haladó fizetési műveletre,
- maximum negyvenötezer forint tárolására használható

19. Pénz

- bankjegy, érme, számlapénz, és az elektronikus pénz.”

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 2. számú melléklet 9. pontja értelmében:

„Pénzforgalmi szolgáltatás:

- a) a fizetési számlára történő készpénzbefizetés,
- b) a fizetési számláról történő készpénzkifizetés,
- c) a fizetési műveletek fizetési számlák közötti teljesítése,
- d) a c) pontban meghatározott szolgáltatás, ha az ügyfél rendelkezésére álló hitelkeretéből történik,
- e) a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz – ide nem értve a csekket és az elektronikus pénzt – kibocsátása,
- f) a készpénzátutalás,
- g) az olyan fizetési művelet teljesítése, ahol a fizető fél távközlési vagy digitális eszközzel adja meg a fizetési megbízást az eszköz üzemeltetőjének, aki kizárólag közvetítőként jár el az ügyfelek között.”

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény szerint:

„31. § A pénzeszközök a készpénzt, az elektronikus pénzeszközöket és a csekket, továbbá a bankbetéteket foglalják magukban.”

3. A pénz számviteli elszámolása

A számviteli mérlegben a pénzeszközöket a befektetett eszközök és a forgóeszközök között lehet kimutatni.

Tartósan adott kölcsönök: (1 éven túli)

- más vállalkozásban tartósan lekötött,
- tartós bankbetétek.

Pénzeszközök:

- tartósan le nem kötött,
- különféle pénznemű (Ft, deviza, valuta, csekk) fizetési eszközök.

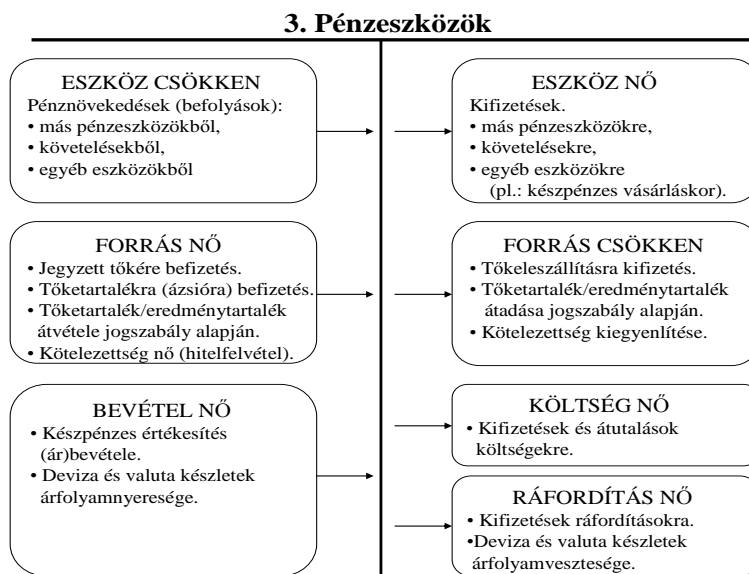
1. ábra. Pénzeszközök a mérlegben

Eszközök	Források
<p>A) BEFEKTETETT ESZKÖZÖK</p> <p>I. Immateriális javak</p> <p>II. Tárgyi eszközök</p> <p>III. Befektetett pénzügyi eszközök</p> <p style="text-align: center;"><i>Tartósan adott kölcsönök</i></p> <p>B) FORGÓESZKÖZÖK</p> <p>I. Készletek</p> <p>II. Követelések</p> <p>III. Értékpapírok</p> <p style="text-align: center;"><i>IV. Pénzeszközök</i></p> <p>C) AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁS ESZKÖZÖK ÖSSZESEN</p>	<p>D) SAJÁT TŐKE</p> <p>I. Jegyzett tőke</p> <p>II. Tőketartalék</p> <p>III. Eredménytartalék</p> <p>IV. Lekötött tartalék</p> <p>V. Értékelési tartalék</p> <p>VI. Mérleg szerinti eredmény</p> <p>E) CÉLTARTALÉKOK</p> <p>F) KÖTELEZETTSÉGEK</p> <p>I. Hátrasorolt kötelezettségek</p> <p>II. Hosszú lejáratú kötelezettségek</p> <p>III. Rövid lejáratú kötelezettségek</p> <p>G) PASSZÍV IDŐBELI ELHAT. FORRÁSOK ÖSSZESEN</p>

Forrás: Saját szerkesztés

A 2. számú ábra a pénzmozgások elszámolásának lényegét mutatja be.

2. ábra. Pénzeszközök elszámolása

Forrás: Róth–Adorján–Lukács–Veit, 2008, 209. old.

4. Helyi pénz

A kistérségek gazdasági megszilárdulásához, illetve fellendüléséhez hozzájárulhat a nemzeti fizetési eszköz mellett működő helyi pénz.

A helyi közösség érdekeltsége Halász Tibor szerint, abban van, hogy

- a helyben maradó hozzáadott érték (a munkabérek, profit, adók azon része, amit helyben költenek el vagy fektetnek be újra) nőjön,
- a helyben maradó vagyon (az a beruházás, amit nem vihetnek el levonva belőle a helyi erőforrásokból elhasznált vagy károsított rész értékét) nőjön,
- a helyi piacot ő ellenőrizze, azaz a helyi gazdaságra vonatkozó lényeges döntéseket helyben hozzák meg (Halász 1991, 16–17).

A helyi pénz bevezetésének célja, hogy egy közösségben a kihasználatlan lehetőségeket összekössék a kielégítetlen igényekkel.

A helyi fizetőeszköz, pénzhelyettesítő eszköz kibocsátása elősegíti a helyi forgalom növekedését, és mivel ennek banki fedezete van, így bármikor visszaváltható, így alkalmazása biztonságos a gazdasági élet területén.

Ez a pénzhelyettesítő nem kamatozik, esetleg idővel romlik az értéke, ezért a gazdasági élet szereplői között élénk áruforgalomra ösztönöz. Az adott térség gazdasági kapcsolatait erősíti az a tény, hogy ez a pénzhelyettesítő eszköz adott körben működik, így elősegíti az ottani gazdasági életet.

A helyi pénz a pénzhez hasonlóan az értékmérő, a forgalmi eszköz, a fizetési eszköz funkciókat tartalmazza, azonban – mivel nem kamatozik – a felhalmozás és vagyontartás funkcióknak a szerepét nem töltheti be.

A helyi pénz, mint közgazdasági pénzhelyettesítő a pénz gazdasági szabályozó funkcióját javítja, az adott térségben növeli a gazdasági aktivitást, és a pénz forgási sebességét.

Bevezetését és használatát a törvény nem tiltja. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény szerint

9.1. pont . Nem minősül pénzforgalmi szolgáltatásnak

k) az olyan eszközökön alapuló szolgáltatások, amelyek kizárólag a kibocsátó által használt létesítményekben vagy a kibocsátóval kötött megállapodás alapján a szolgáltatók korlátozott körű hálózatában vagy korlátozott körű áruk vagy szolgáltatások ellenértékének kiegyenlítésére használhatóak.

A helyi pénz készpénzt helyettesít, az adott területen élők, az árucserében résztvevők hozzák létre, és ezáltal a helyi gazdaságban marad. Korlátozottan használható, nem kötelező elfogadni, mint fizetőeszközt, pedig fedezete több esetben jelentősebbnek tekinthető, mint a forgalomban lévő modern pénznek.

A helyi pénz, mint fizetési eszköz, inkább utalványhoz hasonlítható, nem pedig a klasszikus értelemben vett pénzhez. Ma világszerte nagyjából 3000 különböző helyi pénz van forgalomban. Részben ezzel fizetnek az emberek, a közmunkások ebben kapják bérük egy részét, jelentős szerepe lehet a helyi kereskedelem fellendítésében, tehát a rendszer működik.

5. A helyi pénz működése

A helyi pénz a hivatalos fizetőeszköz mellett működik, nem váltja ki azt, ezért is nevezik a szakirodalomban komplementer pénznek. Többféle helyi pénz létezik a világban.

Helyi pénzt társas szervezet bocsátja ki, mely lehet szövetkezeti forma is. A tagok bocsátják rendelkezésre a fedezetet, melyet pénzügyintézetben helyeznek el. A pénz befizetésével a tagoknak követelése keletkezik a kibocsátó szervezettel szemben. A szervezet működését a tagi hozzájárulásokról illetve a betétként elhelyezett fedezet kamata biztosítja. A pénz kibocsátásával a szervezet kötelezettséget mutat ki a mérlegében.

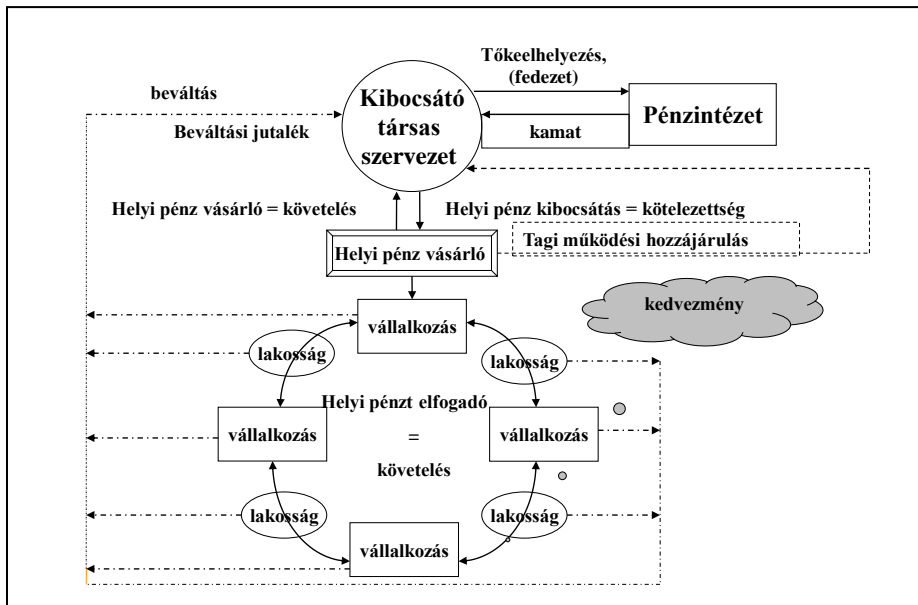
A helyi pénzt helyi vállalkozók fogadják el, így segítve a helyi kereskedelem fellendülését. A helyi pénzzel fizetők számára kedvezményeket biztosítanak. A helyi pénz vásárlása névértéken történik, visszaváltásakor beváltási jutalékot számítanak fel, mely a kibocsátó bevétele lesz.

A helyi pénzt elfogadó vállalkozások követelésként mutatják ki a helyi pénzt a mérlegben, melyet felhasználhatnak fizetésre, ekkor a kötelezettségeket összevetik a követeléssel. Pénzeszközzé a helyi pénz akkor válik, amikor beváltják. Beváltáskor a kibocsátó beváltási jutalékot számít fel, amely a vállalkozásnál egyéb szolgáltatás költségei között kerül kimutatásra.

A fentiekből megállapítható, hogy minden helyi pénz utalvány, de nem minden utalvány helyi pénz.

Egy lehetséges elszámolási módot kívánunk bemutatni a 2. ábra segítségével.

3. ábra. A helyi pénz működése

Forrás: Saját szerkesztés

Helyi pénzt társas szervezet bocsátja ki, mely lehet szövetkezeti forma is. A tagok bocsátják rendelkezésre a fedezetet, melyet pénzügyintézetben helyeznek el. A pénz befizetésével a tagoknak követelése keletkezik a kibocsátó szervezettel szemben. A szervezet működését a tagi hozzájárulásokról illetve a betétként elhelyezett fedezet kamata biztosítja. A pénz kibocsátásával a szervezet kötelezettséget mutat ki a mérlegében.

A helyi pénzt helyi vállalkozók fogadják el, így segítve a helyi kereskedelem fellendülését. A helyi pénzzel fizetők számára kedvezményeket biztosítanak. A helyi pénz vásárlása névértéken történik, visszaváltásakor beváltási jutalékot számítanak fel, mely a kibocsátó bevétele lesz.

A helyi pénzt elfogadó vállalkozások követelésként mutatják ki a helyi pénzt a mérlegben, melyet felhasználhatnak fizetésre, ekkor a kötelezettségeket összevezetik a követeléssel. Pénzeszközzé a helyi pénz akkor válik, amikor beváltják. Beváltáskor a kibocsátó beváltási jutalékot számít fel, amely a vállalkozásnál egyéb szolgáltatás költségei között kerül kimutatásra.

A fentiekből megállapítható, hogy minden helyi pénz utalvány, de nem minden utalvány helyi pénz.

6. A helyi pénz számviteli elszámolása

A helyi pénz kibocsátásának és működtetésének jogi szabályozása csak részben megoldott, nincs specifikus jogszabály vagy más központi iránymutatás, amely a rendszer működtetését részletesen meghatározza.

„A piacgazdaság működtetéséhez nélkülözhetetlen, hogy a piac szereplői számára hozzáférhetően döntéseik megalapozása érdekében mind a vállalkozók, mind a nem nyereség-orientált szervezetek, valamint az egyéb gazdálkodást folytató szervezetek vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről és azok átalakulásáról objektív információk álljanak rendelkezésre” (Sztv.).

A saját kibocsátású utalványok (helyi pénz) számviteli elszámolása törvényileg közvetetten szabályozott, részletes elszámolási rendszerét a számviteli politikában, illetve a számlarendben kell rögzíteni.

A helyi közösség által kialakított belső szabályzat az, amely meghatározza a kibocsátás és működtetés feltételeit.

Számviteli elszámolás:

Könyvelés a kibocsátónál:

- Utalvány kibocsátását a főkönyvi könyvelésben nem könyveljük, de részletes analitikus nyilvántartást kell vezetni.
- Helyi pénz vásárlása:
 - T 3 Pénzeszköz – K 4 Rövid lejáratú kötelezettség
- Fedezet elhelyezése (lekötés):
 - T 1 Tartós bankbetét – K 3 Pénzeszközök
- Kamat elszámolása
 - T 3 Pénzeszközök – K 9 Befektetett pénzügyi eszközök (egyéb kapott) kamatok
- Tagi működési hozzájárulás
 - T 3 Pénzeszközök – K 9 Egyéb bevételek
- Fedezet feloldása (visszavezetése)
 - T 3 Pénzeszközök – K 1 Tartós bankbetét
- Helyi pénz beváltás
 - T 4 Kötelezettségek – K 3 Pénzeszközök
 - T 4 Kötelezettségek – K 9 Pénzügyi műveletek egyéb bevétele (beváltási jutalék)
- Be nem váltott helyi pénz
 - T 4 Kötelezettségek – K 9 Rendkívüli bevételek

Könyvelés a vásárlónál

- Helyi pénz vásárlása
 - T 3 Követelés – K 3 Pénzeszköz
- Áruvásárlás helyi pénzen
 - T 2 Áru (8. ELÁBÉ) – K 3 Követelés
 - T 4 Előzetes Áfa
- Áruértékesítés helyi pénzen
 - T 3 követelés – K 9 Értékesítés nettó árbevétele
 - T 9 Értékesítés nettó árbevétele – K 4 Fizetendő áfa
- Helyi pénz visszaváltása
 - T 3 Pénzeszköz – K 3 Követelés
 - T 8 Pénzügyi műveletek egyéb ráfordítása – K 3 Követelés (beváltási jutalék)

7. Saját kibocsátású utalvány

A kibocsátó szerződést köt az utalványt vásárlóval, melyben kötelezettséget vállal, hogy az általa kibocsátott utalványokat a saját üzleteiben fizető eszközként elfogadja.

Könyvelés a kibocsátónál:

- Utalvány kibocsátását a főkönyvi könyvelésben nem könyveljük, de részletes analitikus nyilvántartást kell vezetni.
- Utalvány értékesítése:
 - T 3 Pénzeszköz – K 4 Rövid lejáratú kötelezettség
- Beváltás:
 - T 3 Vevők – K 9 Értékesítés nettó árbevétele
 - 4 Fizetendő Áfa
 - T 4 Rövid lejáratú kötelezettség – K 3 Vevők
- Be nem váltott utalvány értéke:
 - T 4 Rövid lejáratú kötelezettség – K 9 Rendkívüli bevétel

Könyvelés a vásárlónál

- Vásárlás
 - T 3 követelés – K 3 Pénzeszköz
- Utalvány kiadása dolgozóknak
 - T 5 Személyi jellegű egyéb költség – K 4 Jövedelem elszámolási számla
 - T 4 Jövedelem elszámolási számla – K 3 Követelés

8. Nem saját kibocsátású utalvány, elektronikus kártya

A gyakorlatban általában az ételutalványokkal találkozunk, melyet a munkáltató vásárol meg dolgozói részére. A papíralapú utalványok mellett egyre inkább elterjed a bérén kívüli juttatások körében az ún. elektronikus utalvány. Az elektronikus kártya alkalmazása egyszerűbb, az adminisztrációs és járulékos költségek is alacsonyabbak a hagyományos utalványénál.

A munkatörvénykönyve 154. §-a rendelkezik a munkabér védelméről. A jelzett paragrafus (1) bekezdése alapján a munkabért magyar törvényes pénznemben, jelenleg forintban kell megállapítani és kifizetni. Ettől a szabálytól eltérni csak jogszabály rendelkezés alapján vagy külföldön történő munkavégzés esetén lehetséges. A pénzbeli munkabér helyett tilos utalvány vagy más a fizetőeszköz helyettesítésére szolgáló formában fizetni (pl. boltláncban felhasználható vásárlási utalvány).

Ez a rendelkezés korlátozza a helyi pénz alkalmazását.

Nem saját kibocsátású utalványok juttatása esetén eltérően rendelkezik a személyi jövedelemadóról szóló törvény. A cafetéria rendszer keretében jelenleg adható utalványok adózását egy egyszerű példa segítségével szemléltetjük.

A munkáltató az alábbi juttatásokat biztosítja a munkavállalóinak:

- Erzsébet utalványt havi 10 000 Ft értékben
- Művelődési utalványt havi 10 000 Ft értékben

Éves szinten az alábbi munkáltatói adóteher keletkezik.

1. táblázat. Cafetéria elemek adózása

Megnevezés	Éves juttatás	Adó és járulékalap*	Adó		Járulék (EHO)	
	Ft	Ft	%	Ft	%	Ft
Erzsébet utalvány	60 000	71 400	16	11 424	10	7 140
	60 000	71 400	16	11 424	27	19 276
Művelődési utalvány	120 000	142 800	16	22 848	27	38 556
Összesen	240 000			45 696		64 974

* Adó- és járulékalap a juttatás 1,19-szerese

110 670 Ft
(46%)

A helyi pénz vásárlásánál és elköltésénél általában jövedelem nem keletkezik, így adófizetési kötelezettség sem lép fel. Amennyiben a névértéken vásárolt helyi pénz értékesítése feláron történik, úgy jövedelem képződik, amely személyi jövedelemadó szerint adózik.

10. Összefoglalás

Jelenlegi gazdaságot a pénz dominálja. A pénz minden olyan meghatározott értékkel bíró tárgy, amely azonnal felhasználható bármely termék, szolgáltatás megvásárlására, adósság megfizetésére és vagyon felhalmozására.

A számviteli törvény szerint a pénzeszközöket a Mérlegben a forgóeszközök között kell nyilvántartani, azonban mint a felhalmozás eszközét a Befektetett pénzügyi eszközök között az Egyéb tartósan adott kölcsönök között kell kimutatni.

A helyi pénz a pénzhez hasonlóan az értékmérő, a forgalmi eszköz, a fizetési eszköz funkciókat tartalmazza, azonban – mivel nem kamatozik – a felhalmozás és vagyontartás funkcióknak a szerepét nem töltheti be. A helyi pénz mint fizetési eszköz inkább utalványhoz hasonlítható, nem pedig a klasszikus értelemben vett pénz-

hez, ezért a számvitelben sem szerepeltethető a pénzeszközök között, az utalványokhoz hasonlóan a követelések között kell kimutatni, emiatt nem növeli a napi záró készpénz állományt sem, melynek maximális összegét a számviteli törvény az előző évesített üzleti év összes bevételének 10%-ában határozta meg, ha azonban ez az összeg kisebb, mint 500 ezer Ft, akkor 500 ezer Ft (Sztv. 14.§ (9)).

A helyi pénz alkalmazását korlátozza a munka törvénykönyvében található, a munkabér védelméről szóló rendelkezés, amely szerint a pénzbeli munkabért helyi pénzzel nem lehet kifizetni.

A helyi pénz kibocsátásának és működtetésének jogi szabályozása csak részben megoldott, nincs specifikus jogszabály vagy más központi iránymutatás, amely a rendszer működtetését részletesen meghatározza.

Napjainkban a helyi érdekek felértékelődésével egyre nagyobb teret hódít a helyi pénz bevezetése. Az ehhez kapcsolódó nyilvántartások és elszámolások számviteli szabályozásának kidolgozása szükségessé válik.

Felhasznált irodalom

- Halász T. (1991): Kultúra, közösség, gazda(g)ság, életminőség. *Parola* X. évf. 1.
- Horváth Zs. (2001): *Pénzügy I.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Róth J.–Adorján Cs.–Lukács J.–Veit J. (2008): *Számviteli esettanulmányok.* Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ Kft.
- Wickert I.–Szarvas-Fekete T.–Tapolczai T.–Balogh L. (2011): Saját kibocsátású utalványok (helyipénz) számviteli elszámolása. In Lázár Ede (szerk.): *Gazdasági és üzleti kihívások a Kárpát-medencében.* Csíkszereda, Státusz Kiadó, 316–321. old.
- Wickert I.–Szarvas-Fekete T. (2012): A pénz és a helyi pénz számviteli elszámolása. *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei.* IV. évfolyam 1. szám (No 7), Szeged. 151–156. old.

Jogforrások:

1995. évi CXVII. törvény: A személyi jövedelemadóról.
1996. évi CXII. törvény: A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról.
2000. évi C. törvény: A számvitelről.
2009. évi LXXXV. törvény: A pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról.
2012. évi I. törvény: A munka törvénykönyvéről.